

לאכול לערב, אז אומרים יצא הקרבן לבית השריפה ויביא קרבן אחר כדי לקיים מצות אכילה, אבל כל שאינו יכול לאכול – שוחטים וזורקים עליו אף לכתחילה. וכן מוכח בסמוך, במה שאמר רבי אלעזר 'שחטו בטהרה ואחר כך נטמאו הבעלים יזרק הדם בטהרה' – רבי נתן היא, משמע שזורק לכתחילה הואיל ונטמא ואינו ראוי לאכילה, ואין דוחים אותו לפסח שני (עפ"י חזון איש קכד).

הכא במאי עסקינן בציבור, דאפילו בטומאה נמי עבדי. אי בציבור אמאי אין הבשר נאכל בטומאה? גזירה שמא יטמאו הבעלים לאחר זריקה...! משמע מכאן שאף על פי שהבשר אסור באכילה מדרבנן, זורק את הדם והפסח כשר ואינו נידון כפסח שאינו ראוי לאכילה, כיון שמהתורה הוא ראוי [וכן יש להלן פא. לגבי טומאת האדם בטומאה דרבנן]. ויש מחלקים בדבר בין פסול דרבנן שמצד הבעלים או מצד הבשר. ויש אומרים שאין להשוות גזרות חכמים זו לזו, ופעמים ראו צורך להתיר הבשר אף באכילה, כגון בטומאת בית הפרס (ע' בשו"ת אחיעזר ח"ב טו, ג ובהשמטות, ושם ח"ג מג, ג-ד. ובמכתב החזו"א – שם ח"ד פד).

עוד בענין 'אינו ראוי' מדרבנן אם נחשב 'ראוי' מדאורייתא אם לא – ע' במובא בב"ק ובב"ב פא. וע"ע לעיל סט: ולהלן פח: [בתוס' לעיל נט: (ד"ה יכול) נראה לכאורה שאינו ראוי מדרבנן חשיב 'ראוי' מדאורייתא. וכן בתוס' פ. (ד"ה אתה). וע"ע בתוס' להלן צג: שמשמע מדבריהם שאם תחומין לאו דאורייתא, אם נמצא במרחק שיכול להגיע מדאו' בשעת אכילה, אין זה 'דרך רחוקה' הגם שמדרבנן אסור לו להכנס. ותמה שם הגרעק"א הלא מ"מ מדרבנן א"י ליכנס (והרש"ש שם כתב שמש"כ התוס' לאו דוקא). אך נראה שאין זה 'דרך רחוקה' אלא אנוס מאיסור דרבנן. וכמו גמלים וקרוניות חוסמות אותו – שם צד.]. יש להעיר שבמקום אחר צידד החזון-איש בדעת הרמב"ם, שיש אופן שהבשר אינו ראוי לאכילה מדאורייתא ואעפ"כ הפסח כשר, גם לפי מה שאנו נוקטים שאכילת פסחים מעכבת – כאשר הבשר נטמא [ונודע לאחר זריקה], שמועיל ריצוי ציץ להכשיר את הקרבן ולפטור מפסח שני, הגם שאסור באכילה מדאורייתא (ע' חזו"א מנחות לב, לו; קדשים קמא כו, ו). וכן לענין טומאת התהום, נסתפק החזו"א (או"ח קכד, לדף פ) שמא אסור באכילה ואעפ"כ מרצה. ולפי זה מסתבר שכל שכן שאיסור דרבנן שעל הבשר המונעו מלאכול, אינו פוסל את הקרבן.

דף עט

'לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מיתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מיתעביד'. משמע לכאורה שאדם הנוגע בכלי שנגע בטמא-מת, חייב כרת אם נכנס למקדש. ולא כן פסק הרמב"ם (ביאת מקדש ג, יד) אלא אעפ"י שהאדם הנוגע הוא ראשון לענין שנטמא תרומה וקדשים, אם נכנס למקדש – פטור. ודבר זה הלכה מפי הקבלה.

ויש לומר שהרמב"ם גרס כאן 'שנטמא הסכין טמא מת' [לא 'בטמא מת'], ורצה לומר שנטמא במת עצמו (עפ"י רש"י ע' כדוגמת זה לעיל נו. וברד"ה רבינא). ויש גרסאות בכת"י: 'שנטמא במת' / 'בטומאת מת'. נראה לישב באופן אחר; אעפ"י שנתקבלה הלכה לפטור מעונש ומקרבן על ביאת מקדש, עובר הוא באיסור תורה [כמו שבאר בכסף משנה (טומאת מת ה, ה) בדעת הרמב"ם. וכן הוא במנחת חינוך רסג, טז שסג, ז]. וכיון שטומאת הגוף חמורה שהיא בכרת, אם כן אפילו באופן שאין עונש כרת חמורה היא מטומאת בשר, הלכך אעפ"י שהבשר נטמא אין לעשות בטומאת הגוף. ומה שאמרו 'בטומאת הגוף דכרת קא מיתעביד' – כלומר בעלמא.

ועוד יש להוסיף שאין עיקר הטעם משום עונש כרת אלא הכוונה רק לומר שטומאת הגוף חמורה מטומאת בשר שהרי לדעת רש"י (בעירובין קד) יש חיוב כרת על הכנסת כלי טמא למקדש. ואם כן, הלא גם כשמכניס הסכין לעזרה יש בו כרת ומה מוסיף כרת הכהנים שנטמאו, אלא צריך לפרש שמכל מקום לא הותרה טומאת הגוף בפסח כאשר נטמא הבשר כי בעלמא טומאת הגוף חמורה שהיא בכרת (כן פירש בשבט הלוי ח"ו סו"י קפז). ואם כן אין כל קושי לומר שבאמת אין כאן עונש כרת בכניסת הכהנים, כאמור.

ואפשר שעונש 'כרת' האמור כאן, לא משום ביאת מקדש (כדברי התוס'), אלא משום אכילה בטומאת הגוף. וכן פירשו ר"ח [ולא גרס 'כרת'] והמאירי. וכן נראה מלשון הרמב"ם (ו,ט) שפירש כן בגמרא. יש להעיר שכבר הקשה מכאן הר"ש (באהלות א,א) על הדעות האומרות שאין חייבים בטומאת מקדש בטומאת כלים. וכתב שמחלוקת תנאים היא אם חייבים בביאת מקדש על טומאות שאין הנזיר מגלח עליהן. ואולם שיטת הרמב"ם לא תתיישב בכך שהרי פסק שפטור על ביאת מקדש והביא את החילוק שבסוגיא ועל כרחנו לתרץ כנ"ל. וע"ע דברי אמת דף פ.

'... אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ דבשר הוא דמטמא ליה... מוטב יאכל בטומאת בשר בלאו...'

מבואר שאף טומאת שרץ הותרה בציבור [ואף זקני דרום (בנבחים כב) לא אמרו טומאת מת דוקא אלא בטומאת הכהנים, שהוקשו מכפרים למתכפרים (ע"ש)], אבל לא בטומאת הכלים. עפ"י חזו"א זבחים ד, יד וכ"כ שם בבאור דברי הרמב"ם ביא"מ ד, יב]. ואולם בדברי המאירי ביומא (ו). מבואר שאף טומאת כלי שרת לא הותרה בטומאת שרץ ונבלה, ואם עבדו חללו. וצריך לומר שמפרש סוגיתנו כדעת האומר אין שוחטים וזורקים על טמא שרץ ואם היו רוב ציבור טמאים בשרץ – עושים את הפסח, אבל להלכה אין שוחטים על טמא שרץ וא"כ לא הותרה אלא טומאת מת בלבד [אלא שהמאירי בסוגיתנו הביא דברי הגמרא בסתם. וצ"ע].

'רוב כהנא אמר: מחצה על מחצה אינו כרוב; טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני.' אף על פי שהלכה היא שאין היחידים עושים פסח שני אלא אם עשו כל הציבור או רובו בראשון [ולכן אם היו רוב הקהל זבים ומצורעים ובוועלי נדות שאינם נדחים, ומיעוטים טמאים מתים, אותם טמאי מת לא יעשו לא את הראשון מפני שהם מיעוטים, ולא את השני – מפני שרוב הציבור לא עשה הפסח בראשון. כמו שפסק הרמב"ם הל' קרבן פסח ז,ד], ואם כן מדוע הטמאים עושים את השני הרי לא היה כאן 'רוב' שעשה את הראשון, כי מחצה על מחצה אינו כרוב לרב כהנא?

ונראה שמוכח מכאן שאין צריך דוקא 'רוב' לעשות את הראשון אלא שלא יהא מיעוטים, כי אם רק מיעוטים הקהל עשה את הראשון, המיעוטים נחשב כמי שאינו שהרי רובו ככולו, וכאילו לא נעשה פסח ראשון על ידי הציבור ולכן אין היחידים עושים פסח שני, אבל מחצה על מחצה, הגם שאינם 'רוב' אך לא נתבטל המחצה לגבי המחצה השני, נמצא שיש כאן פסח ראשון (עפ"י אבי עזרי קמא קרבן פסח ז,ד).

א. יש לעיין לפי זה, לדעת ר"א בן מתתיהו להלן שאם היו הטמאים עודפים באחד אין זה רוב המכריע ודינם כמחצה על מחצה [כן מבואר בגמרא פ. 'סבר לה כר"א בן מתתיהו... א"ה הדר קושיין לדוכתיה, ניעבדו הני לחודיהו והני לחודיהו' – והיינו לרב, ע"ש]. ולפי הנ"ל מסתבר שבוה לא יעשו פסח שני לכל הדעות, אף ללשנא קמא דרב כהנא, שהרי בראשון עשו רק מיעוטים, כי אעפ"י שגילה הכתוב שאין אחד מכריע לעשות הפסח, סוף סוף לא עשו פסח אלא מיעוטים קהל, וכל שלא עשו 'ציבור' בראשון, אין דחייה לפסח שני.

ב. ראה להלן בשם החזו"א שנקט שכל שקרב הפסח בראשון, אפילו על ידי אחד – יחידים מביאים בשני. ואולם כנראה לא אמר זאת בדעת הרמב"ם, שמבואר בדבריו שכל שקרב על ידי מיעוטים בראשון, לא בא בשני.

(ע"ב) 'לרב וללשנא בתרא דרב כהנא, הא דתנא טהורין עושין את הראשון וטמאין את השני,'